

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри психології

О. Д. Сафін

“ 29 ” серпня 20 19 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВЗ.3.19 АРТ-ТЕРАПІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність 013 Початкова освіта

(шифр і назва напрямку підготовки/спеціальності)

Освітньо-професійна програма Початкова освіта. Дошкільна освіта

(назва освітньої програми)

Факультет/інститут початкової освіти

(назва факультету/інституту)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Арт-терапія» для студентів спеціальності
013 Початкова освіта

Розробник: Мороз Людмила Іванівна, док. псих. наук, викладач кафедри психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від “29” серпня 2019 року

Завідувач кафедри психології

_____ (підпис)

(Сафін О. Д.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії
факультету початкової освіти

Протокол № 1 від “30” серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії факультету початкової освіти

_____ (підпис)

(Ящук О. М.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>01 Освіта</u> (шифр і назва)	Вибіркова	
Модулів – 3	Спеціальність <u>013 Початкова освіта</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - <u>Творчі завдання</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		6-й	5-й–6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	8 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	6 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		80 год.	108 год
		Індивідуальні завдання:	
		–	–
		Вид контролю:	
залік	залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33/67

для заочної форми навчання – 10/90

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: На основі оволодіння основними теоретичними поняттями поглиблювати знання бакалаврів про використання арт-терапевтичних засобів психологічної допомоги, сприяти оволодінню засобами арт-терапії, а також застосуванню засвоєних умінь і навичок на практиці; розвивати психологічну спостережливість, творчий підхід до вирішення конкретних психологічних ситуацій.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Завдання: Ознайомити слухачів з класифікацією методів та основами арт-терапії; проаналізувати специфіку використання проєктивних методик, розкрити особливості організації та проведення арт-терапевтичного обстеження. Висвітлити специфіку використання арт-терапевтичних методик з кожною віковою групою. Характеризувати використання арт-терапевтичного інструментарію в різних сферах соціальної практики; виробити у слухачів ряд практичних умінь та навичок; сприяти становленню професійного мислення психолога; активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такою компетентністю:

ЗК 3. Дослідницько-праксеологічна. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності педагога. Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно.

ФК 2. Психологічна компетентність. Здатність до розвитку учнів початкової школи (або дітей раннього і дошкільного віку) як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку.

Очікувані результати навчання:

ПРН 6. Володіти методиками вивчення індивідуальних особливостей перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи (або дітьми раннього і дошкільного віку) та стратегії їх урахування в процесі навчання, розвитку й виховання учнів.

ПРН 18. Аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій.

ПРН 19. Створювати рівноправний і справедливий клімат в освітньому закладі незалежно від соціально-культурно-економічного контексту.

3. Мова навчання:

Мова навчання: українська.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія розвитку. Та становлення арт-терапії як методу.

Тема 1. Арт-терапія як новий напрям.

Поняття про психотерапію. Арт-терапія як самостійний психотерапевтичний напрям. Арт-терапія в ієрархії напрямів, заснованих на мистецтві. Історія розвитку арт-терапії. Витоки арт-терапії та її зв'язок з ранніми формами мистецтва. Арт-терапія і класичне „академічне” мистецтво. Перші спроби використання арт-терапії під час лікування психічно хворих пацієнтів. Становлення арт-терапії та утворення професійних об'єднань. Професійна освіта в арт-терапії.

Тема 2. Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії.

Психотерапевтичні відносини: перенесення і контрперенесення. Особливості психотерапевтичних відносин в арт-терапії. Вплив гуманістичного підходу на становлення арт-терапії. Проблема інтерпретації художньої продукції в арт-терапії. Інтеграційна стратегія інтерпретації художнього образу. «Золоті правила» арт-терапевтичного обговорення художньої продукції.

Змістовий модуль 2. Психологічні особливості консультування, ґрунтованого на мистецтві.

Тема 3. Організація арт-терапевтичного процесу.

Загальна характеристика етапів розвитку психотерапевтичної групи. Стратегія формування психотерапевтичної групи. Динаміка психотерапевтичного процесу в групі. Особливості динаміки арт-терапевтичного процесу. Специфіка терапевтичних стосунків в арт-терапії.

Тема 4. Етапи розвитку психотерапевтичної групи.

Основні підходи в класифікації форм арт-терапії. Особливості індивідуальної арт-терапії. Особливості групової арт-терапії. Основні форми групової арт-терапії: а) студійна відкрита група; б) аналітична закрита група; в) тематично орієнтована група.

Змістовий модуль 3. Змістовий модуль 3 Арт-терапія в соціальній роботі з дітьми і підлітками.

Тема 5. Психоданалітичні засади арт-терапії.

Основні положення теорії З.Фрейда. Несвідоме і мистецьке фантазування. Психоданалітичний підхід К.Г.Юнга у вивченні творчості. Психоданалітична природа і функції символу в арт-терапевтичній діяльності.

Тема 6. Проективний підхід в інтерпретації образотворчої продукції.

Коротка характеристика проективної техніки. Умови проведення і інтерпретація техніки «Моя сім'я». А) інтерпретація зображення; Б) інтерпретація процесу зображення; В) основні симптомокомплекси кінетичного малюнка сім'ї.

Тема 7. Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків.

Враховуючи психоданалітичні особливості дітей, виникла необхідність впровадження нових розвивальних технологій, які базуються не на вербальному каналі комунікації, а на використанні «мови» візуальної пластичної експресії. Саме таким методом є арт-терапія – динамічна система взаємодії між учасником, продуктом його образотворчої діяльності та арт-терапевтом у арт-терапевтичному просторі.

Тема 8. Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою.

Казкотерапія – метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з навколишнім світом. Образи казок звертаються одночасно до двох психічних рівнів: до рівня

свідомості я підсвідомості, що дає особливі можливості при комунікації. Особливо це важливо для корекційної роботи, коли необхідно на складних емоційних обставинах створювати ефективну ситуацію спілкування.

Тема 9. Психологічні методи подолання постравматичних розладів у дітей переселенців

Сучасна соціально-політична ситуація в Україні сформувала тенденції порушень в розвитку дитини. Найбільш складними є такі, які пов'язані з незадоволеною потребою в безпеці, що стрімко розвиває симптоматику тривожних порушень. Основними факторами, які це провокують є спостереження серйозної агресії, погрози життя близькій людині, погроза власному життю. Зміни в психіці дитини є стійкими та ведуть до розвитку симптоматичної тріади: повторення нав'язливих спогадів та думок щодо травмуючи подій, нейровегетативної гіперактивності та уникання особистісних контактів.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	л	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Історія розвитку. Та становлення арт-терапії як методу.												
Тема 1. Арт-терапія як новий напрям в психотерапії.	16	2	2	–	–	12	13	2	1	–	–	10
Тема 2. Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії.	12	2	2	–	–	8	11	–	1	–	–	10
Тема 3. Особливості організації арт-терапевтичного процесу.	16	–	4	–	–	12	12	–	–	–	–	12
Тема 4. Етапи розвитку психотерапевтичної групи.	12	–	4	–	–	8	12	–	–	–	–	12
Разом за змістовим модулем 1	56	4	12	–	–	40	48	2	2	–	–	44
Змістовий модуль 2 Психологічні особливості консультування, ґрунтованого на мистецтві.												
Тема 5. Психоданалітичні підходи в арт-терапії.	18	2	4	–	–	12	15	2	1	–	–	12
Тема 6. Проективний підхід в інтерпретації образотворчого мистецтва.	12	–	4	–	–	8	13	–	1	–	–	12
Разом за змістовим модулем 2	30	2	8	–	–	20	28	2	2	–	–	24
Змістовий модуль 3 Арт-терапія в соціальній роботі з дітьми і підлітками.												
Тема 7. Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків	10	2	2	–	–	6	15	2	1	–	–	12
Тема 8. Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою	10	–	4	–	–	6	15	–	1	–	–	14
Тема 9. Психоданалітичні методи подолання постратматичних розладів у дітей переселенців	10	–	6	–	–	8	14	–	–	–	–	14
Разом за змістовим модулем 3	34	2	12	–	–	20	44	2	2	–	–	40
Усього годин	120	8	32	–	–	80	120	6	6	–	–	108
Модуль 2												
ІНДЗ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Усього годин	120	8	32	–	–	80	120	6	6	–	–	108

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Арт-терапія як новий напрям в психотерапії.	2	2
2	Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії	2	–
3	Організація арт-терапевтичного процесу.	–	–
5	Етапи розвитку психотерапевтичної групи	2	2
6	Психоаналітичні засади арт-терапії	–	–
7	Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою.	2	2
8	Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків	–	–
9	Використання лялькотерапії як напряму арт-терапії у корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми у розвитку	–	–
Усього		8	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Роль психологічних напрямків у становленні арт-терапії.	6	6
2.	Роль психодинамічного напрямку.	4	10
3.	Роль трансперсонального напрямку.	4	10
4.	Роль гештальтпсихології у розвитку арт-терапії.	6	10
5.	Студійна відкрита група.	10	10
6.	Аналітична закрита група.	10	10
7.	Тематично орієнтована група.	10	12
8.	Арт-терапевтична робота з людьми похилого віку.	10	10
9.	Арт-терапевтична робота з психіатричними пацієнтами.	10	14
10.	Арт-терапія в роботі з правопорушниками.	10	16
Разом		80	108

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає:

1. Провести техніку «метафоричний автопортрет» з 3-ма клієнтами з обговоренням та аналізом результатів. Оформити в письмовому вигляді аналіз, приклавши малюнки (я - рослина, я-посуд, я-зброя, я - краса).
2. Скласти колаж на тему: «Такий я є - таким мене не знають», з подальшим аналізом цієї роботи.
3. Техніки і можливості роботи з мандали в арт-терапії. (намалювати 3 мандали)
4. Скласти і написати казку, спрямовану на корекцію тривожності у дітей з труднощами у міжособистісній сфері.
5. Написати казку для гіперопікуючої мами.
6. Написати листа своїй частини тіла(яку ми не сприймаємо, не любимо в собі) і відповідь від цієї частини собі.
7. Проаналізувати свою улюблену казку з дитинства за наступною схемою:
  - ✓ Які були спотворення в сюжеті казки.
  - ✓ Які переживання викликає герой.

- ✓ Урок казки («Тепер я знаю, що ...»).
- ✓ Проблемна зона героя («Що герой вчиться робити в казці»).
- ✓ Ресурсна зона героя («Що герой вміє, в чому його сила і гідності»).
- ✓ Як герой належить до світу.
- ✓ Що отримує герой в нагороду.

8. Застосування малюнкових тестів в арт -терапевтичній практиці. Продіагностувати себе за допомогою мінімум 4- х проєктивних методик . Проаналізувати й узагальнити отримані результати.. Скласти приблизний план корекційних заходів у арт - терапевтичному режимі.

9. Методи навчання

Словесні (розповідь, бесіда, лекція тощо), практичні заняття з використанням рольових ігор, метод проблемного навчання, самостійна робота студентів, робота в інтернет-просторі, інтерактивні методи навчання, рольові ігри, метод проєктів, технологія розвитку критичного мислення тощо.

10. Методи контролю

Усне опитування, колоквиуми, поточне тестування, виконання письмових завдань, перевірка виконання самостійної роботи, вирішення проблемних задач, критичний аналіз ситуації, підготовка презентації, проєктів, самооцінювання, залік.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінки **«відмінно» (А)** заслуговує слухач, який виявив всебічні, системні й глибокі знання та розуміння навчального матеріалу і вміння вільно виконувати передбачені програмою завдання, ознайомлений з основною і додатковою психологічною літературою.

Зазвичай, оцінка **«відмінно»** ставиться студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних категорій і понять психології вищої школи, усвідомлюють значення наукових знань для організації педагогічного процесу та науково-педагогічної діяльності викладача, творчо використовують їх при розв'язанні ситуаційних психолого-педагогічних завдань.

Оцінки **«добре» (ВС)** заслуговує студент, який виявив повне знання та розуміння навчального матеріалу, успішно виконав передбачені програмою завдання, засвоїв рекомендовану основну психологічну літературу.

Як правило, оцінка **«добре»** виставляється студентам, які засвідчили системні знання та розуміння з психології вищої школи і здатні до їх самостійного поповнення та оновлення під час подальшої навчальної роботи і професійної діяльності. Одночасно вони допустили несуттєві неточності, пропуски, помилки, які змогли самостійно виправити.

Оцінки **«задовільно» (ДЕ)** заслуговує студент, який виявив знання та розуміння основного навчального матеріалу в обсязі, потрібному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, частково справився з виконанням передбачених програмою завдань, ознайомлений із частиною рекомендованої основної психологічної літератури.

Зазвичай, оцінка **«задовільно»** виставляється студентам, які допустили суттєві помилки у відповіді на семінарському занятті, іспиті або при виконанні тестових завдань, але продемонстрували здатність усунути ці помилки за допомогою викладача.

Оцінка **«незадовільно» (Fх)** виставляється студентіві, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не знайомий з основною психологічною літературою.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						Змістовий модуль 3			
T1	T2	МК	T3	T4	T5	T6	T7	МК	T8	T9	МК	100
7	7	10	7	7	7	7	7	15	7	7	12	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
82–89	добре	
75–81		
69–74		
60–68	задовільно	
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій; методичні вказівки та рекомендації; індивідуальні завдання; приклади розв'язування типових задач чи виконання типових завдань; комп'ютерні презентації.

14. Рекомендована література

Основна

1. Ільченко І.С. Арт-терапія Умань: Візаві, 2013.- 151 с.
2. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога. К.: Главник, 2008. – 118 с.
3. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога. К. : Главник, 2008. - 118 с.
4. Підлипишина Л.В. Основи арт-терапії. Ч. 1. К.: Марич, 2009. – 59 с.
5. Підлипишина Л.В. Основи арт-терапії. Ч. 2. К.: Марич, 2009. – 56 с.
6. Докторович М. О. Арт-терапія в діяльності психолога та соціального педагога. К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2014. - 96 с.
7. Яценко Т.С. Арт-терапевтичні технології в роботі психолога К.: Марич, 2009. – 68 с.
8. Федій О.А. Естетотерапія. К.: Центр учбової літератури, 2012.- 303 с.
9. Бернацька О.Б. Арт-терапія у вихованні самостійності підлітків. К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2012.- 117 с.
10. Квітка Н.
11. Музикотерапія. Програмно-методичний комплекс. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. - 74 с.

12. Копытин А.И. Руководство по детско-подростковой и семейной арт-терапии СПб.: Речь, 2010.- 256 с.
13. Красный Ю.Е. Арт-терапия всегда: развитие детей со специальными потребностями средствами искусств. М.: Межрегиональный центр УПК, 2006.- 204 с.
14. Ленів З.П. Діагностика усного мовлення старших дошкільників засобами арт-терапії К.: Спадщина, 2011.- 50 с.
15. Оруджова Ж.А. Створення казки або арт-терапія . К.: Марич, 2009. – 92 с.
16. Репнова Т.Фантазии между строк: Мета рисунки в психологическом консультировании. К.: Шкільний світ, 2006. – 120 с.
17. Симоненко С.М. Психосемантика кольору та стратегії творчості Одеса, 2005. – 150 с.
18. Сучкова Н.О. Арт- терапия в работе с детьми из неблагополучных семей СПб.: Речь, 2008.- 111 с.
19. Терлецька Л.Г. Психокорекція засобами малюнку. К.: Главник, 2007. – 143 с.
20. Терлецька Л.Г. Психологія розвитку духовності. К.: Главник, 2008. – 143 с.
21. Трофанова Т. Г. Коррекция гармонизации жизни: индивидуальная нумерология и цветотерапия. Днепропетровск : ЛизуновПресс, 2015. - 86 с.
22. Тюх Л. В. Тлумачення дитячих малюнків. К. : Шкільний світ, 2016. - 101 с.
23. Яценко Т.С. Малюнок у психокорекційній роботі психолога-практика Черкаси: Брама,2003. – 215 с.
24. Яценко Т.С. Психокорекція засобами психомалюнку. К.: Марич, 2009. – 59 с.
25. Бабій І.В. Арт-терапія в освіті та соціальній сферії: навчально- методичний посібник / укл. І.В. Бабій – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016 – 128 с.

Допоміжна

1. Зязюн І. Без свідомість. Підсвідомість. Творчість. // Мистецтво та освіта. - № 3. – 2001. – С.3-9.
2. Левчук Л. Психаналіз: історія, теорія, мистецька практика. К.: „Либідь”, 2002. – С. 255.
3. Симонов В.В. Эмоциональный мозг. – М.: Наука, 1981. – 215 с.
4. Ранк О. Эстетика и психология художественного творчества // Психология художественного творчества // Сост. К.В.Сельченко. – Мн.: Харвест, 2003. – С. 5-

15. Інформаційні ресурси

1. <http://psiholog-dnepr.com.ua/view-and-read/knigi-po-art-terapii>
2. http://rusata.ru/mezhdunarodnyy_zhurnal_art-terapii
3. <http://bookash.pro/ru/t/%D0%90%D1%80%D1%82%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%8F/>